

Utlåtande gällande handlingsplan för hbtqi-personers lika villkor i det åländska samhället 2026–2031

Landskapsregeringen begär om utlåtande gällande handlingsplan för hbtqi-personers lika villkor i det åländska samhället 2026–2031. Funktionsrätt Åland r.f. (förbundet) representerar genom sina medlemsföreningar cirka 4 500 personer med funktionsnedsättning och deras anhöriga på Åland. Yttrandegruppen, som består av representanter från förbundet och dess 12 medlemsföreningar, har tillsammans behandlat förslaget och lämnar följande utlåtande:

Förbundet tackar för att bli hörd om handlingsplanen. Vi är positiva till att handlingsplanen uppdateras, men vi ser stora utmaningar i det befintliga dokumentet. Vi är kritiska till att funktionsnedsättning och personer med funktionsnedsättning får ytterst lite fokus i handlingsplanen. Detta trots att hbtqi-personer med funktionsnedsättning är en speciellt utsatt grupp, som utgörs av en minoritet inom minoriteten.¹

Forskning visar att exempelvis autistiska personer är överrepresenterade bland transpersoner och att många personer som lever med könsdysfori även ofta lever med flera psykiatriska diagnoser.^{1 2} Nordiska funktionshinderrådet har i ett uttalande betonat att ”alla människor har rätt till sexuell och reproduktiv hälsa”, samt att det i samtliga nordiska länder

¹ Hbtqi-personer särskilt utsatta. 2023. <https://www.svt.se/nyheter/snabbkollen/hbtqi-personer-sarskilt-utsatta>

² Vanligt med flera psykiatriska diagnoser hos personer med könsdysfori. 2020. <https://www.socialstyrelsen.se/om-socialstyrelsen/pressrum/press/vanligt-med-flera-psykiatriska-diagnoser-hos-personer-med-konsdysfori/>

finns brister i tillgodoseendet av dessa rättigheter för personer med funktionsnedsättning.³ Detta perspektiv omfattar även hbtqi-personer med funktionsnedsättning.

Även på Åland ser vi att sexuella rättigheterna för personer med funktionsnedsättning inte uppfylls fullt ut, till exempel ser vi att personal inom boenden har bristfälliga kunskaper inom området. Det är viktigt att boendepersonalen är medveten om hyresgästernas sexuella rättigheter för att möjliggöra att rättigheterna efterlevs och motverka eventuella kränkningar av dem.

För att förtydliga hur diskriminering kan grunda sig på flera faktorer, såsom kvinna, funktionsnedsättning och etnicitet, rekommenderar vi att handlingsplanen för en diskussion om begreppet intersektionalitet och flerfaldig diskriminering. Ur ett funktionshinderperspektiv är denna diskussion viktig eftersom den bättre tar i beaktande den särställning som hbtqi-personer med funktionsnedsättning ofta hamnar i.

Vidare anser vi att handlingsplanen i otillräcklig grad beaktar svenska språkets särställning i Finland. Media har vid upprepade tillfällen uppmärksammat att svenskspråkiga personer i Finland inte får tillgång till könsbekräftande vård i samma utsträckning som finskspråkiga personer i motsvarande situation. Detta är ett perspektiv som är särskilt relevant för Åland och som bör behandlas tydligare i planen.^{4 5}

Vi ser även en risk för att den föreslagna handlingsplanen blir en skrivbordsprodukt utan reell effekt på diskrimineringen av hbtqi-personer i det åländska samhället. Handlingsplanen saknar i flera fall tydliga ansvarsfördelningar för genomförandet av de föreslagna åtgärderna. Det är oklart vilka åtgärder som ännu inte är genomförda, vilka som ska prioriteras samt när och av vem de ska förverkligas.

Därtill präglas flera av de föreslagna åtgärderna av ett starkt fokus på informations- och kunskapsspridning. Att öka kunskapen om hbtqi-personers livsvillkor är viktigt, men en ensidig tilltro till att information i sig leder till förändrade attityder och strukturer framstår

³ Funktionshindersrådet: Främja rätten till sexuell och reproduktiv hälsa. 2025.

<https://nordicwelfare.org/nyheter/ratten-till-sexuell-och-reproduktiv-halsa/>

⁴ Åländska Ossian väntade på transvård i över sju år. 2025. <https://alandsradio.ax/nyheter/alandska-ossian-vantade-pa-transvard-i-over-sju-ar>

⁵ Folktinget oroar sig över bristande svenskspråkig service inom vården. 2023. <https://yle.fi/a/7-10040583>

som otillräcklig och naiv.⁶ Som jämförelse kan nämnas användningen av nikotinprodukter, vilka trots allmänt kända hälsorisker fortsättningsvis används i stor utsträckning.

Regnbågsfyren ges ett stort utrymme i dokumentet, medan andra organisationer inom tredje sektorn som arbetar med antidiskriminering av hbtqia-personer endast i begränsad omfattning uppmärksammas. Detta trots att frågan är central för flera föreningar, såsom Funktionsrätt Ålands medlemsföreningar. Vi vill i detta sammanhang också påminna om att Funktionsrätt Åland är hbtqi-certifierad och att den utbildning som ledde till certifieringen av flera organisationer på Åland genomfördes i förbundets lokaler.

Som en åtgärd i handlingsplanen föreslås att fler könsneutrala toaletter ska inrättas, särskilt i skolmiljöer. Vi vill här understryka att tillgängliga toaletter per definition är könsneutrala. Vi rekommenderar därför att fokus i handlingsplanen breddas från enbart könsneutralitet till att omfatta toaletter som är tillgängliga och användbara för alla, oavsett kön, genus och funktionsförmåga.

Funktionsrätt Åland tackar för möjligheten att lämna synpunkter på handlingsplanen för hbtqia-personers lika villkor.

Mariehamn, 5 februari 2026

Jan Salmén

Ordförande

Karl Wahlman

Verksamhetsledare

Funktionsrätt Åland rf

Skarpansvägen 30, 22100 Mariehamn

+358 (0)18 22 360, info@handicampen.ax

www.handicampen.ax

⁶ Harari, Yuval Noah. 2025. *Nexus: A Brief History of Information Networks from the Stone Age to AI*. Random House UK, ss. xv-xvi.

